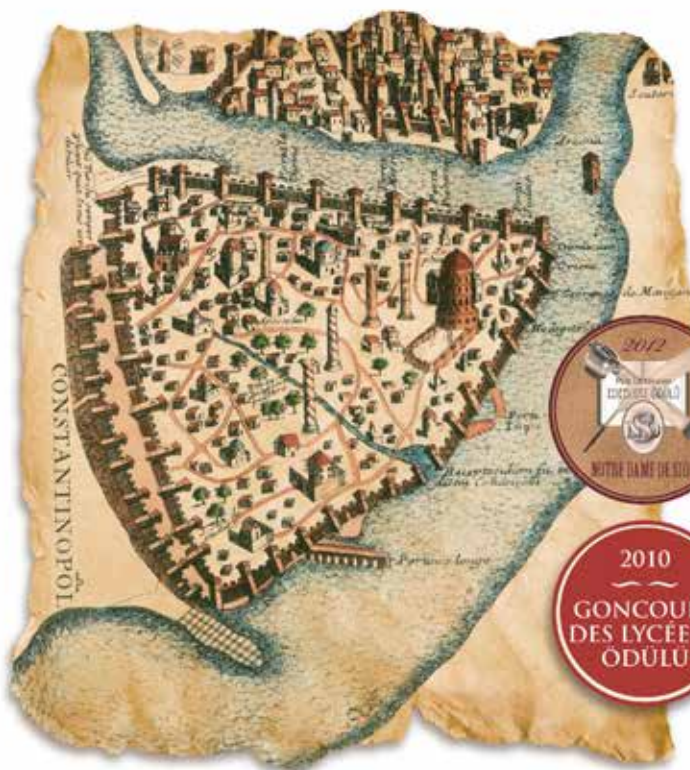

MATHIAS ÉNARD

SAVAŞLARI, KRALLARI VE FİLLERİ ANLAT ONLARA

Çeviri: AYSEL BORA

3.
BASKI

MATHIAS ÉNARD
SAVAŞLARI,
KRALLARI VE FİLLERİ
ANLAT ONLARA

Parle-leur de batailles, de rois et d'éléphants, Mathias Énard

© Actes Sud

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

3. basım: Haziran 2017, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sezen

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-07-1307-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750713071

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

MATHIAS ÉNARD

SAVAŞLARI,
KRALLARI VE FİLLERİ
ANLAT ONLARA

ROMAN

2010 GONCOURT DES LYCÉENS ÖDÜLÜ

2012 NOTRE DAME DE SION
EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Aysel Bora

Mathias Énard'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Hırsızlar Sokağı, 2013

MATHIAS ÉNARD, 1972'de Fransa'da doğdu. Doğu Dilleri Enstitüsü'nde Arapça ve Farsça eğitimi gören yazar, Ortadoğu'ya uzun süren yolculuklar yaptı. Yazarlığın yanı sıra çevirmenlik de yapan Énard, 2000 yılından beri Barcelona'da yaşıyor ve Barcelona Üniversitesi'nde Arapça dersleri veriyor. *Savaşları, Kralları ve Filleri Anlat Onlara*, yazarın Türkçe yayımlanan ilk eseri.

AYSEL BORA, 1943'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra *Meydan Larousse* ansiklopedisinin çevirmen kadrosunda görev aldı. Bugüne değin, aralarında Jean-Paul Sartre'ın *Aydınlar Üzerine*, Georges Simenon'un *Hollanda'da Bir Ev*, Amin Maalouf'un *Ölümcül Kimlikler*, Nathalie Sarraute'un *Şimdi ve Açınız* adlı yapıtlarının da bulunduğu pek çok kitabı dilimize kazandırdı.

Onlar çocuk; savaşları ve kralları,
atları, Őeytanları, filleri ve melekleri anlat onlara ama aşk
ve benzeri Őeyleri anlatmayı da unutma.

pami dua
 u bo chial di no
 una aringa
 torregli

una salata
 e quattro pami
 u bo chial de to do
 o n qua ruccio di bruscio
 e pucello di spinaci
 quattro a li ce
 to r tolle

sei pami
 dua mi nestre di fino duo
 una aringa
 u bo chial di tondo

Ho Mirchagnolo
 per la festa

Gece güne bağlanmıyor. Gece günde yanıp tutuşuyor. Geceyi şafakta bir odun ateşine taşıyorlar. Geceyle birlikte gecenin insanları içkicileri, şairleri, âşıkları da. Bizler sürülmüş, ölmeye mahkûm edilmiş bir halkız. Seni tanımıyorum. Senin Türk arkadaşını tanıyorum; o da bizden biri. Onu yutan karanlık ve gördüğü hayaller yüzünden dünyadan yavaş yavaş siliniyor; bizler kardeşiz. Onu bizim buraya, yıldız tozlarına hangi keder ya da zevkin sürüklediğini bilmiyorum; belki afyon, belki şarap, belki de aşk; belki de belleğin kıvrımlarına saklanmış birkaç bilinmez ruh yarası.

Bize katılmak istiyorsun.

Korkun ve şaşkınlığın seni bizim kollarımıza atıyor, oraya sokulup kıvrılmak istiyorsun ama kasılan vücudun doğru bildiği şeylerden hiç şaşmıyor, arzuyu uzaklaştırıyor, kendini bırakmayı reddediyor.

Seni kınamıyorum.

Sen başka bir hapishanede, şan ve şerefe ulaşabileceğini düşündüğün bir kudret ve cesaret dünyasında yaşıyorsun; güç sahibi insanların yardım ve desteğini kazandığını sanıyorsun, şanlı bir başarı ve servet arıyorsun. Ama, gece bastırınca titriyorsun. İçki içmiyorsun, çünkü korkuyorsun; alkolün yakıcılığının seni zaafa, yeniden

dayanılmaz bir biçimde okşamalara, yitip gitmiş bir sevgiye, çocukluğun kayıp dünyasına, tatmine, karanlığın ışıldayıp sönen belirsizliği karşısında sükûnete kavuşma ihtiyacına sürükleyeceğini biliyorsun.

Güzelliğimi, tenimin yumuşaklığını, gülümseyişimdeki ışıltıyı, hareketlerimdeki zarafeti, dudaklarımın al kırmızısını arzuladığını sanıyorsun; ama aslında senin bilmeden arzuladığın şey, korkularının dağılması, şifa bulmak, birleşme, geri dönüş, unutma. İçindeki bu enerji, yalnızlığında seni yiyip bitiriyor.

O zaman da bir ayağın günde, bir ayağın gecede, sonsuz bir alacakaranlıkta kaybolmuş bir halde acı çekiyorsun.

Üç balya samur ve zerdeva kürkü, yüz on iki balya *panno*, yani çuha yün, dokuz top Bergamo sateni, bir o kadar simli Floransa kadifesi, beş varil güherçile, iki sandık ayna ve küçük bir mücevher sandığı: 13 Mayıs 1506'da Michelangelo Buonarroti'nin arkasından İstanbul Limanı'na boşaltılan yükler işte bunlar. Firkateyn iskeleyle bağlanır bağlanmaz, heykeltıraş karaya atladı. Zorlu geçen altı günlük bir deniz yolculuğundan sonra biraz sallanıyor. Kendisini bekleyen Rum tercümanın adını bilmiyoruz, Manuel diyelim ona: Buna karşılık, tercümanla beraber gelen tüccarın adı biliniyor, İstanbul'a yerleşeli beş yıl olan Floransalı Giovanni di Francesco Maringhi. Mallar ona ait. Nazik bir adam, *Davud* heykelinin yaratıcısı ve Floransa Cumhuriyeti'nin kahramanıyla buluşacağı için mutlu.

Elbette İstanbul o zamanlar çok farklıydı; daha çok Konstantinopolis olarak biliniyordu; Sultanahmet Camii'nin yokluğunda Ayasofya tek başına hüküm sürüyordu; Boğaz'ın doğu yakası ıssızdı; Kapalıçarşı dünyanın dört bir köşesinden gelen turistlerin içinde kaybolup yutulacağı o muazzam örümcek ağına dönüşmemiştii henüz. İmparatorluk, artık Roma İmparatorluğu değildi ama henüz imparatorluk da değildi; şehir Osmanlılar,

Rumlar, Yahudiler ve Frenkler arasında paylaşılıyordu; padişahın adı Bayezid'di, İkinci Bayezid, lakabı Veli, mahlası Adli. Floransalılar ve Venedikliler ona Bajazeto, Fransızlar Bajazet diyordu. Otuz bir yıl hüküm süren, sağduyu sahibi ve içine kapanık bir adamdı; şarabı, şiiri ve müziği denemeyi seviyordu; genç erkeklere de, genç kadınlara da burun kıvırmıyordu; bilim ve sanatı, astronomiyi, mimariyi, savaşın verdiği zevkleri, hızlı atları ve keskin silahları seviyordu. Floransalı heykeltıraş her ne kadar İtalya'da uzun yıllardır büyük bir üne sahip olsa da, Bayezid'i Michelangelo Buonarroti dei Buonarroti'yi İstanbul'a davet etmeye ne itti bilinmiyor. Bazıları, otuz bir yaşındaki heykeltıraşı zamanın en büyük sanatçısı olarak görüyordu. Sık sık kendisinden yirmi yaş büyük olan o eşsiz Leonardo da Vinci'yle mukayese edilirdi.

O yıl 17 Nisan Cumartesi günü Michelangelo'nun kafası attı, yeni San Pietro Bazilikası'nın ilk taşının konulmasının arifesinde Roma'yı terk etti. Arka arkaya beş defa Papa'ya gitmiş, taze para vaadini tutması için ricada bulunmuştu. Onu dışarı attılar.

Bahar pek hissedilmiyordu, yağmurluydu; Michelangelo yün mantosunun içinde titredi. Michelangelo Buonarroti'nin gecenin ikisinde Floransa Cumhuriyeti'nin sınırlarına vardığını biyografisini yazan Ascanio Condivi'den öğreniyoruz: Şehirden otuz fersah uzakta bir handa mola veriyor.

Michelangelo, kendisine çok kötü davranan savaş düşkünü ve otoriter Papa II. Julius'a veryansın ediyor. Michelangelo, gururlu biri. Michelangelo, değerli bir sanatçı olduğunun bilincinde.

Floransa topraklarında güvende olduğunu bildiği için, Papa'nın kendisini gerekirse zorla Roma'ya geri getirmeleri için peşinden yolladığı adamları kapı dışarı ediyor. Ertesi gün, akşam yemeği zamanı Floransa'ya varıyor. Hizmetçisi ona çok hafif bir sebze çorbası hazırlıyor. Michelangelo, kendisini kıskanıp Papa'yı ona karşı doldurduklarını düşündüğü mimar Bramante ile ressam Raffaello'ya içinden hakaretler yağdırıyor. Papa Giuliano

della Rovere¹ de kibirli biri. Kibirli, dediğim dedik ve eli sıkı. Sanatçı yeni bazilikanın tam ortasında yer alması gereken muazzam bir anıt olacak Papa'nın kabrinin yapımı için Carrera'ya gidip seçtiği mermerlerin parasını cebinden ödemek zorunda kaldı. Michelangelo, içini çekiyor. Papa'nın imzaladığı sözleşme üzerinden verilen avans, malzeme alımına, yolculuklara, mermer bloklarını kesip ayıracak çıraklara gitti.

Yol yorgunu ve kafasına takılan şeylerden bitap düşen heykeltıraşın içi çorbayla biraz ısınınca Rönesans insanının daracık yatağına kapanıyor ve uzanıp yatmanın akla getirdiği ölüm imgesinden korktuğu için sırtını bir yastığa dayayıp oturarak uykuya dalıyor.

1. Julio della Rovere, II. Julius'un papa olmadan önceki adı. (Ç.N.)

Ertesi gün Papa'dan bir mesaj bekliyor. Yola çıkmadan önce Papa'nın onu kabul etmeye tenezzül bile etmediğini düşündükçe öfkesinden titriyor. Mimar Bramante salağın teki, ressam Raffaello ise kendini beğenmiş. Kırmızı cüppelinin dünyayı ben yarattım tavırlarına dalkavukluk eden iki cüce. Sonra pazar günü geliyor; Michelangelo aylardan beri ilk defa yağlı yemek yiyor, fırıncı komşusunun pişirdiği nefis bir kuzu.

Bütün gün desen çiziyor; göz açıp kapayıncaya kadar üç sangin¹ ile iki kurşun uç harcıyor.

1. Kan kırmızısı, kırmızı ya da ten rengi tebeşir ya da pastel boyayla yapılan çizim. Genellikle boyar madde olarak bir çeşit demir oksit içeren tebeşir ya da kil kullanılır. (Y.N.)

Günler geçiyor; Michelangelo, kendi kendine acaba hata mı ettim diye sormaya başlıyor. Papa Hazretleri'ne bir mektup yazıp yazmamakta kararsız. Bağışlanmak ve Roma'ya geri dönmek. Asla. Floransa'daki *Davud* heykeli onu şehrin kahramanı haline getirdi. Döndüğünü öğrendiklerinde gelmekte gecikmeyecek siparişleri kabul edebilirdi, ama o zaman da sözleşmeyle bağlı olduğu Julius'u iyice delirtmiş olurdu. Papa'nın karşısında bir kez daha eğilip aşağılanmak zorunda kalma düşüncesiyle fena halde öfkeleniyor.

İki vazoyla majolika bir tabak kırıyor.

Sonra sakinleşip tekrar desen çizmeye koyuluyor, en çok da anatomi alıştırmaları.

Ascanio Condivi, onun üç gün sonra, akşam duasının ardından, şiddetli yağmurla ıslanmış olarak gelen iki Fransisken keşişinin ziyaretini kabul ettiğini yazıyor. Arno Nehri son günlerde çok kabarmış, bir taşkın olmasından korkuluyor. Hizmetçi kadın keşişlerin üstlerini kurutmalarına yardım ediyor; Michelangelo iki adamı, etekleri çamurlanmış kıyafetlerini, çıplak ayak bileklerini, sıksa baldırlarını inceliyor.

“Usta, size çok önemli bir mesaj iletmeye geldik.”

“Beni nasıl buldunuz?”

Michelangelo, II. Julius'un pek de sıradan, gösterişsiz ulaklar gönderdiğini düşünerek eğleniyor.

“Kardeşinizin yol göstermesiyle, Usta.”

“İşte sizin için bir mektup, Maestro. Çok yüksek bir şahsiyetten gelen tuhaf bir istek söz konusu.”

Mektup damgalanmamıştı ama anlaşılmaz harflerle mühürlenmişti. Michelangelo mektubun Papa tarafından gönderilmediğini görünce hayal kırıklığına uğramaktan kendini alamıyor. Mektubu masanın üzerine bırakıyor.

“Mesele nedir?”

“İstanbul Sultanı'ndan bir davet, Usta.”

Sanatçının nasıl şaşırıldığını, küçücük gözlerinin nasıl fal taşı gibi açıldığını gözünüzün önüne getirebilirsiniz. İstanbul Sultanı. Osmanlı Padişahı Büyük Türk. Mektubu parmaklarının arasında döndürüp duruyor. Mumlu kâğıt olabilecek en yumuşak malzemedendir.

Adriyatik'te bir gemide, Adriyatik'in rüzgârlarına karşı oturan Michelangelo pişman. Midesi bulanıyor, kulakları uğulduyor, korkuyor. Bu fırtına Tanrı'nın bir gazabı. Ragusa¹ açıklarında, sonra Mora önlerinde kafasında Aziz Paulus'un "Dua etmeyi öğrenmek için deniz yolculuğu yapmak gerek" cümlesi var ve bunu anlıyor. Deniz düzlüğünün sonsuzluğu onu dehşete düşürüyor. Miçolar ancak yarısını anlayabildiği korkunç bir şiveyle burunlarından konuşuyorlar. Altı günlük tereddütten sonra 1 Mayıs'ta Floransa'dan ayrılıp Ancona'dan gemiye bindi. Fransiskenler üç kez daha geldiler; biraz daha beklemelelerini söyleyerek onları üç defa geri gönderdi. Papa'dan gelecek bir işaretin kararsızlıklarına bir son vermesini umut ederek Sultan'ın mektubunu tekrar tekrar okudu. II. Julius, bazilikası ve yeni bir savaşın hazırlıkları yüzünden çok meşgul olmalıydı. Sonuçta İstanbul Sultanı'na hizmet etmek, onu bir dilenci gibi dışarı attıran savaşsever Papa'dan tatlı bir intikam almak olurdu. Hem Osmanlı Padişahı tarafından teklif edilen meblağ muazzamdı. Elli bin dükaya eşit, yani Papa'nın iki yıllık çalış-

1. İtalyanların Dubrovnik kentine verdikleri ad. (Ç.N.)

ma karşılığında ödediği miktarın beş katı. Bir ay. Bayezid'in bütün istediği bu kadardı. İstanbul ile kuzeydeki Pera semti arasında bir köprü inşaatı projesi hazırlamak, çizmek ve başlatmak için bir ay. Altın Boynuz denilen yerin, Bizanslıların Hriso Keras'ının iki yakasını birbirine bağlayacak bir köprü. İstanbul Limanı'nın ortasında bir köprü. Uzunluğu dokuz yüz ayağı geçecek bir eser. Michelangelo, biraz nazlanarak Fransiskenleri bu işte pek usta olmadığına inandırmaya çalıştı. Onlar da, eğer Sultan sizi seçmişse, siz bu işe layık olduğunuz içindir Usta, diyerek cevap verdiler. Eğer çizdiğiniz plan Padişah'a uymazsa, daha önce Leonardo da Vinci'ninkini reddettiği gibi sizinkini de reddedecektir. Leonardo mu? Leonardo da Vinci'den sonra mı geliyordu o? Heykeli küçümseyen o hödükten sonra mı? Keşif pek de farkında olmaksızın Michelangelo'nun karar vermesini sağlayacak sözleri çabucak bulmuştu:

Kabul edecek olursanız, şan ve şerefte onu geçeceksiniz, çünkü onun başaramadığını siz başaracaksınız ve dünyaya tıpkı *Davud*'unuz gibi eşsiz bir anıt armağan edeceksiniz.

Benzersiz heykeltıraş, geleceğin dâhi ressamı ve muazzam mimarı şimdilik ıslak tahta küpeşteye sırtını vermiş, korku ve mide bulantısından kıvranan bir vücuttan ibaret.

Bütün o kürkler, bütün o *panno* çuha yünler, o top Bergamo satenleri ve Floransa kadifeleri, o varil ve o sandıklar 13 Mayıs 1506'da Michelangelo'nun arkasından limana indirildi.

Sanatçı, gemi bir saat önce Sarayburnu'nun önünden geçerken, o geniş omuzlu devi, kubbesini bilinen dünyanın doruklarında taşıyan Atlas'ı, Ayasofya Bazilikası'nı fark etti. Yanaşma manevraları sırasında limandaki faaliyeti gözlemledi; Midilli zeytinyağlarının, Trablus sabunlarının, Mısır pirincinin, İzmir'in kuruincirinin, tuz ve kurşunun, gümüşün, inşaat tuğlalarının ve tahtalarının limana boşaltıldığını gördü; gözlerini şehrin yamaçlarında dolaştırdı, eski sarayı, tepenin üstünde yükselen büyük bir caminin minarelerini şöyle bir gördü; en çok da karşı kıyıya baktı, Altın Boynuz'un, Tiber'in ağzına pek benzemeyen o halicin karşı yakasındaki Galata Kalesi'nin surlarına. Demek köprü'nün inşa edilmesi düşünülen yer az ileride, halicin iç kesimine doğruydu. Aşılacak mesafe muazzamdı. Kaç kemer gerekecekti? Bu halicin derinliği ne kadar olabilirdi?

Michelangelo ve eşyası Floransalı tüccar Maringhi'nin hanının birinci katındaki küçük bir odaya yerleşti. Kendisinin, yurttaşlarının yanında kalmayı tercih edece-

ğini düşünmüşlerdi. Rum tercümanı bitişik bir binadaki küçük odada kalıyor. Michelangelo'nun bavulunu açtığı oda taş kemerli güzel bir revaka bakıyor; çok yüksek, neredeyse tavana bitişik iki sıra pencereden tahta kafeslerle kırılan, nereden geldiği belirsiz bir ışık yayılıyor. Bir yatak ve kestane ağacından bir masa, ceviz ağacından oymalı bir sandık, iki yağ kandili ve tavanda halka şeklinde ağır bir şamdan, odadakilerin hepsi bu.

Küçük bir kapının arkasında gizlenen, rengârenk çinilerle kaplı bir yıkanma yeri, ama Michelangelo'nun hiçbir işine yaramayacak, çünkü o hiç yıkanmaz.

*Ortadoğu kültürüne ve
coęrafyasına son derece hâkim
olan Mathias Énard, bilgisiyle
hayal gücünü bařarıyla
harmanlayan usta bir kalem.*

Leonardo da Vinci'nin projesini reddettikten sonra, kendisinden Haliç üzerinde yapılacak bir köprü planı isteyen II. Bayezid'in davetini kabul eden Michelangelo, 13 Mayıs 1506 günü İstanbul'a ayak basar. İtalya'yı, ardında yarım kalmış bir anıtmezar projesi, kızgın ve eli sıkı bir Papa bırakarak terk eden Michelangelo, hiç tanımadığı, tehlikeler ve güzelliklerle dolu yeni bir dünyanın kapısındağır artık.

Gerçek bir olaydan yola çıkarak baştan sona tarihî dokunuşlarla gelişen ve Rönesans insanının Osmanlı dünyasının gizemleriyle karşılaşmasını incelikli ve özenli bir anlatımla işleyen roman, yaratma edimi ve uygarlığın başka bir kıyasına doğru uzanan ancak yarım kalan bir eserin simgesel anlamı üzerine büyüleyici bir düşünce aynı zamanda.

Tarihin bu unutulmuş birkaç haftasının heyecan verici sırlarının izini süren anlatı, çizdiği yetkin ve şaşırtıcı Michelangelo portresiyle de edebiyata damgasını vuracak nitelikte.

Kapak resmi: Christophoro de Bondelmontibus;
XV. yüzyılda Galata ve tarihi yarımada.

ISBN 978-975-07-1307-1

9 789750 713071